СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

СЪЮЗ НА УЧЕНИТЕ В БЪЛГАРИЯ – КЛОН СВИЩОВ

НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

ИКОНОМИКАТА НА БЪЛГАРИЯ – 30 ГОДИНИ СЛЕД НАЧАЛОТО НА ПРОМЕНИТЕ

Свищов, 22 ноември 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 75 години от създаването на Съюза на учените в България

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2020

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ

Доц. д-р Иван Марчевски – Ректор на СА „Д. А. Ценов“ - Свищов
Проф. д.б.н. Диана Петкова – Председател на Съюза на учените в България
Доц. д-р Тодор Кръстевич – Зам. ректор „Научноизследователска и проектна дейност“ на СА „Д. А. Ценов“
Доц. д-р Красимира Славева – Председател СУБ – клон Свищов

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Проф. д-р Атанас Атанасов
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Пепа Стойкова
Гл. ас. д-р Зоя Иванова
Гл. ас. д-р Любка Илиева

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р Атанас Атанасов
Членове:
Проф. д-р Поля Ангелова
Проф. д-р Маргарита Богданова
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Христо Сирашки

НАУЧНИ СЕКРЕТАРИ
Гл. ас. д-р Зоя Иванова
Гл. ас. д-р Любка Илиева

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-1815-6

СЪДЪРЖАНИЕ

ИКОНОМИКС, ФИНАНСИ, ЗАСТРАХОВАНЕ, СОЦИАЛНО ДЕЛО

Напълно автоматизирания луксозен комунизъм – опит за подмяна на идеологията с технология
Проф. д.н. Борислав Борисов, докт. Дмитрий Лем 7

Бюджетно осигуряване на националната сигурност – състояние и тенденции за периода 2010 – 2019 г.
Проф. д-р Андрей Захариев, ас. д-р Стефан Станимиров, докт. Русалин Русалинов.....18

За информационното общество в България – 30 години след началото на промените
Проф. д-р Йордан Василев 27

Човешките ресурси в здравеопазването (2009-2019 г.)
Доц. д-р Анастасия Марчева, гл. ас. Милена Владимирова.....35

Реформата в българското данъчно облагане и икономиката в сянка
Доц. д-р Валентин Милинов 43

Надзор върху застрахователната дейност в България в контекста на защитата на интересите на застрахованите
Доц. д-р Венцислав Василев 51

Българската икономика преди и след 30 години: източници на растежа
Доц. д-р Вера Пиримова 58

Глобализацията на съвременната икономика и мястото на България в нея
Доц. д-р Людмил Несторов 67

Осигурително-технически аспекти на взаимовръзката „вход – изход“ през призмата на адекватността и еквивалентността на пенсионноосигурителната система в България
Доц. д-р Пламен Йорданов, докт. Жанета Ангелова 76

Застраховането като възможност за осигуряване на допълнителен доход на хората в надработоспособна възраст
Доц. д-р Румен Ерусалимов 84

Конвергенция на финанси и застраховане в България –
проявления, тенденции, възможности
Доц. д-р Стоян Проданов.....93

Анализ на показателите за капиталова адекватност на банките
в България през периода 2007 – 2018 г.
Гл. ас. д-р Аглика Кънева 102

Еволюция на държавния надзор върху застрахователната
дейност в България
Гл. ас. д-р Анелия Панева 113

30 години пазарна икономика в България: ефекти върху заетостта
Гл. ас. д-р Елка Сярова.....121

Оценка състоянието на задлъжнялостта в подсектор
„Местно самоуправление“
Гл. ас. д-р Петко Ангелов, докт. Силвия Заркова.....129

Развитие и усъвършенстване на институционалната структура
на пазара на труда в България
Гл. ас. д-р Таня Илиева 137

Пъзел с изменчивостта – методология за тестване на БФБ
Гл. ас. д-р Цвета н Павлов 144

Осигуряване в Универсален пенсионен фонд – състояние
и възможности
Ас. д-р Йордан Йорданов.....153

Инвестирането във ВЕЦ като важен възобновяем енергиен източник
в България
Ас. д-р Стефан Станимиров, докт. Мирослав Костадинов.....161

Мястото на преките чуждестранни инвестиции
в българската икономика
Ас. Елица Петкова.....168

Парите – начален и краен стимулатор и ограничител на банковото
външнотърговско посредничество (Финансово-правни аспекти)
Ас. Игнат Папазов 177

Стрес тестовете на българската банкова система в контекста
на регулаторните изисквания на Базел III
Докт. Беатрис Любенова 184

Инвестиционните банки и ипотечните облигации
Докт. Борислав Киров 196

Презастраховането като инструмент за управление на риска
Докт. Вахан Бохосян 205

Отражение на петролните ценови шокове върху световната
икономика
Докт. Даниел Тунчев 211

Българският модел на системата „бонус-малус" и поредното
предизвикателство пред застрахователните компании
Докт. Михаела Монова 220

Проблеми и предизвикателства пред холдинговите дружества
в България
Докт. Теодора Цветкова 228

СЧЕТОВОДСТВО, КОНТРОЛ, АНАЛИЗ, СТАТИСТИКА

Същност и възможности за счетоводно отчитане
на специализираните пенсионни резерви в пенсионноосигурителните
дружества
Проф. д-р Атанас Атанасов 239

Съвременната агростатистика в България – началото
Проф. д-р Поля Ангелова 247

Стандартизация на счетоводството в предприятията от публичния
сектор в Република България
Доц. д-р Венцислав Вечев 255

Значими изменения в счетоводството в резултат на настъпилите
социално-икономически промени през последните 30 години
Доц. д-р Галина Чиприянова 261

Структурните промени в българската икономика и влиянието им
върху външната търговия и икономическия растеж
Доц. д-р Красимира Славева 270

Първи период в развитието на статистическия анализ
на „Отдалечени наблюдения“ ("OUTLIERS")
Доц. д-р Любомир Иванов **281**

Оценка на достъпа до интернет в дейността на предприятията
Доц. д-р Маргарита Шопова **288**

Стопански счетоводен анализ на ефективността и финансовата
стабилност на предприятието
Доц. д-р Марко Тимчев **296**

Правни аспекти на трансферното ценообразуване при данъчно
облагане в Р България
Доц. д-р Пенко Димитров **305**

Дуално или триално обучение по контролни дисциплини във висшето
образование – проблеми и предимства
Доц. д-р Пепа Стойкова **313**

Сравнителен анализ на финансирането на висшето образование
в страните от Европейския съюз
Доц. д-р Пламен Петков **324**

Предизвикателства пред одиторите в контекста на разширеното
докладване
Доц. д-р Силвия Костова **333**

Оценката на риска при извадковото изучаване в одита
Доц. д-р Стела Касабова **341**

Развитие на контрола върху акцизите през последните 30 години
Гл. ас. д-р Жельо Желев **347**

Мрежов модел за пътуване в България с БДЖ при планиране
на маршрут за пътуване с прикачване
Гл. ас. д-р Миглена Иванова **355**

Счетоводната професия в перспектива – умения и компетенции
Гл. ас. д-р Радосвета Кръстева-Христова **364**

Оценка на икономическото сближаване между областите в България
Гл. ас. д-р Тихомир Върбанов **371**

Проблеми при прилагането на разширения критерий на Дики-Фулър
Ас. д-р Евгени Овчинников 379

МЕНИДЖМЪНТ, МАРКЕТИНГ, МЕЖДУНАРОДНИ ОТНОШЕНИЯ ПЛАНИРАНЕ, ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

Comparative Analysis of the Competitiveness of the Balkan Countries
Prof., PhD Lyubcho Varamezov.....387

Lean Management във висшето образование
Проф. д-р Маргарита Богданова 394

Стратегическият маркетингов мениджмънт – перспектива
за развитие на туристическите бизнес организации в България
Доц. д-р Ваня Григорова 403

Приложение на Big Data анализа за защита на информацията
Доц. д-р Веселин Попов, доц. д-р Петя Емилова 411

Проблемът с текучеството на персонала в българските предприятия
Доц. д-р Галина Захариева, докт. Дритон Сюлча.....419

Управление на преживяванията на персонала – фактор
за организационно развитие
Доц. д-р Ирена Емилова, гл. ас. д-р Милен Динков.....427

Подобряване на отрасловата свързаност чрез изграждане
на железопътния участък по коридор № 9
Доц. д-р Камен Петров, докт. Радослав Костев 436

Потенциал на индустриалния интернет за нещата за подобряване
на производствените процеси
Доц. д-р Наталия Маринова 445

Професионалното обучение и особености на системата
за професионално образование и обучение
Доц. д-р Христо Сирашки 453

Повишаване качеството на обслужване на клиенти чрез въвеждане
на нови технологии в търговията
Гл. ас. д-р Венцислава Минкова.....465

Предимства на гъвкавото управление на проекти и въздействието върху проектния риск
Гл. ас. д-р Евелина Парашкевова.....473

Социално-икономически промени - управленски аспекти
Гл. ас. д-р Елена Йорданова 481

Приложение на web 2.0 технологиите за споделяне на научни изследвания, ресурси и резултати
Гл. ас. д-р Кремена Маринова-Костова.....487

Съвременни предизвикателства пред управлението на регионалното развитие в Република България
Гл. ас. д-р Методи Иванов.....495

Маркетингови комуникации на българския бизнес в дигитална среда
Гл. ас. д-р Мирослава Ценкова 502

Местното самоуправление в България – някои основни постановки
Гл. ас. д-р Юлиян Господинов 510

Степен на интегрираност на приоритетите за интелигентна специализация в плановите документи
Ас. д-р Мариела Стоянова 518

Концепция за многостепенно управление: възникване, развитие, перспективи
Докт. Димитрина Проданова.....524

Развитие на електронната търговия в България през последните 30 години
Докт. Михаела Маркова.....533

ИКОНОМИКА НА ОТРАСЛИТЕ

Устойчивост в развитието на туризма в националната бизнес среда
Проф. д.ик.н. Таня Горчева 543

Българската индустрия – тридесет години по-късно
Проф. д-р Анета Денева.....551

Подпомагане на доходите на производителите от аграрния сектор
Доц. д-р Виолета Блажева 560

Съвременни измерения на управлението на талантите
Доц. д-р Искра Пантелеева 566

Значение на инфраструктурните коридори за регионалното икономическо развитие на България
Доц. д-р Камен Петров 574

Изследване на възможностите за развитие на туристическа дестинация „Свищов“
Доц. д-р Любка Илиева 583

Градско земеделие – алтернатива или необходимост
Доц. д-р Марина Николова 592

Теоретико-приложни аспекти на мърчандайзинга в българската търговска практика
Доц. д-р Петранка Мидова 603

Туристическите агенти, резервационните услуги на туроператорите и свързаните с тях дейности в България 30 години след началото на промените
Доц. д-р Петя Иванова 611

Изследване необходимостта от придобиване на търговски умения по женско предприемачество
Доц. д-р Светослав Илийчовски, доц. д-р Теодора Филипова 618

Бизнес среда и предприемаческа дейност на българските пивоварни предприятия
Доц. д-р Сергей Найденов 626

Атрибутивно анализиране на асортиментното разнообразие в точките на продажби
Доц. д-р Симеонка Петрова 634

Периодът на прехода – 30 години растеж на регионалните дисбаланси
Доц. д-р Тихомир Личев 642

Социална работа и социално предприемачество
Гл. ас. д-р Ваня Ганева 652

Анализ на сезонността в търговията
Гл. ас. д-р Венцислав Перков 660

Разкриване на нефинансова информация от големите български държавни предприятия
Гл. ас. д-р Емил Николов 667

Подходи за управление на риска в търговските предприятия
Гл. ас. д-р Зоя Иванова 676

Проблеми и предизвикателства пред развитието на туризма в България
Гл. ас. д-р Любомира Тодорова 684

Развитие на туристическа дестинация България като част от интернационалния туристически пазар
Гл. ас. д-р Павлин Павлов 690

Анализ на предприемаческите нагласи в България
Ас. д-р Ивайло Костов 698

Устойчиво развитие на българската индустрия
Докт. Айтен Сабри 706

Значение на пътната инфраструктура като фактор за подобряване състоянието на горскостопанските предприятия
Докт. Руслан Коларов 714

Анализ на възможни решения за преодоляване на височинните ограничения и ограниченията в газенето през канала море-езеро за по-големи плавателни съдове създавани от Аспарухов мост
Инж. Дойчин Ников, Красимира Вангелова 722

НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

ИКОНОМИКАТА НА БЪЛГАРИЯ – 30 ГОДИНИ СЛЕД НАЧАЛОТО НА ПРОМЕНИТЕ

Свищов, 22 ноември 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 75 години от създаването на Съюза на учените в България

ISBN 978-954-23-1815-6

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

740

СТОПАНСКИ СЧЕТОВОДЕН АНАЛИЗ НА ЕФЕКТИВНОСТТА И ФИНАНСОВАТА СТАБИЛНОСТ НА ПРЕДПРИЯТИЕТО

Доц. д-р Марко Тимчев
Катедра „Счетоводство и анализ“, УНСС,
m.timchev@abv.bg

Резюме: *Резюме: В доклада са предложени модели за усъвършенстване на наукометрията, методологията и организацията на счетоводния бизнес анализ на предприятието. Изследвани са методологични проблеми и модели за анализ на ключови показатели, характеризиращи дейността, финансовата стабилност и конкурентоспособността. Представен е концентричен модел „Счетоводен бизнес анализ в балансирана система от показатели” с възможности за пазарно позициониране (SWOT – Analysis), анализ на риска (Z-Score Analysis) и анализ на конкурентоспособността*

Ключови думи: *анализ, счетоводство, балансирана система, интегрирано отчитане.*

JEL: *M 40.*

ECONOMIC ACCOUNTING ANALYSIS OF THE EFFECTIVENESS AND FINANCIAL STABILITY OF ENTERPRISES

Assoc. Prof. Marko Timchev, PhD,
Department of Accountancy and Analysis, UNWE

Abstract: *In the paper proposes models for improving the scientometry, methodology and organization of accounting business analysis of the enterprise. Methodological problems of information capacity, individual dynamics and models for the analysis of the key indicators characterizing the activity, financial stability and competitiveness of the enterprise are investigated. A concentric “Accounting Business Analysis in a Balanced Scorecard” model with market positioning (SWOT), Z-Score Analysis and competitiveness analysis are presented.*

Keywords*: analysis, accounting analysis, balanced system, key indicators, accounting, integrated reporting.*

JEL: *M 40.*

1. Въведение

Традиционната система за комплексен анализ не съответства на съвремените бизнес реалности. Необходимо е интегриране на стопанския счетоводен анализ на предприятието (ССА) в ефективни управленски конфигурации и системи. Подсистемите на ССА трябва да се интегрират в хоризонтален, вертикален, ситуационен и интегрален аспект. Необходимо е прецизиране на метода на ССА. Подходите - индукция, дедукция, традукция, анализ и синтез трябва да се координират с икономическата интуиция. Необходимо е интегриране на ССА в профила и бизнес метриката на балансираната система от показатели *«Balanced Scorecard » (BSc).* Възможностите на ССА нараствт, ако в методологията на стратегическия анализ се имплементира метода *„SWOT – Analysis”* - позициониране на предприятието в пазарното пространство. Нараства значението на анализа на антикризистия потенциал посредством оценка на риска от финансова дестабилизация и несъстоятелност.

2. Насоки за усъвършенстане на наукометричната рамка и методологията на стопанския счетоводен анализ на предприяятието

Стопанският счетоводен анализ е специфична функция на управлението, методология и наука. Във функционален аспект ССА е иманентен на основните функции на управлението: бюджетиране, отчитане, контрол, мотивиране и регулиране. Наукометричната рамка на ССА се базира на параметрите: предмет, обект и метод.

1. Предмет на ССА на предприятието са микроикономическите, финансовите, счетоводните и бизнес процесите, свързани с трансформациите на капитала във фазите на маркетинговата, инвестиционната, оперативната, търговската и финансовата дейност на предприятието. Обектът на ССА обхваща микроикономиката, активите, капиталите, капацитета и дейността на предприятието. Методът на ССА, от философско-епистемологична гл.т., е система от способи, позиционирана между предмета и обекта.

2. Динамичната, конкурентна и рискова пазарна среда предполага усъвършенстване на видовете ССА: предварителен, оперативен, текущ, последващ и ситуационен. Видовете анализ трябва да се интегрират в хоризонтален, вертикален и интегрален аспект в единна методическа система. Методиката на ССА е ориентирана към пазарните

позиции, оперативната дейност и финансовата стабилност на предприятието. Научният метод на ССА се базира на философско-гносеологичните принципи: анализ, синтез, индукция и дедукция.

3. Към показателите от системата на ССА трябва да се прилага критерий за оптимален капацитет и оптимално информационно съдържание. Теорията и методологията на счетоводството и стопанския счетоводен анализ показват, че бизнес индикаторите имат различно информационно съдържание в отделните моменти от логистичния цикъл на дейността на предприятието. Връзката между информационното съдържание на показателите и темпоралния хоризонт се описва от следния функционален модел:

$$Vip = f(t, q) \qquad (1)$$

Където:

Vip - количество информация в *i – я* показател в момента за анализ;

t – времеви хоризонт на дейността и логистичния цикъл;

q- количество информация за единица време от времевия хоризонт.

Голяма част от счетоводните показатели придобиват оптимално информационно съдържание след пълен счетоводно-информационен цикъл. Методологията и организацията на ССА се базира на комплексен, системен, стопански, счетоводен и финансов подход. Балансираната система от показатели за анализ предполага интегриране на финансови и нефинансови показатели в четири базисни перспективи (Таблица 1).

4. Необходимо е конфигуриране на ССА в специфичния дизайн на балансираната система от показатели за ефективност.

5.Възможностите на ССА нарастват когато в инструментариума на стратегическия ССА анализ се интегрира методологията *„SWOT-Analysis”*. Това позволява позициониране и ориентация на предприятието спрямо конкурентите в пазарното пространство. Интегрирането на ССА в балансирана система от показатели разширява обхвата на изследване на дейността на бизнес организацията. Стратегическата карта за ССА в балансирана система включва следните групи показатели и ключови индикатори (Таблица 1):

Таблица 1

Стратегическа карта за ССА

Перспективи	**Групи бизнес индикатори**
Финанси	Показатели за анализ на финансовата стратегия, финансовата стабилност и риска.
Маркетинг и клиенти	Показатели за анализ на маркетинговата стратегия и конкурентоспособността.
Вътрешни процеси	Показатели за анализ на доставни, оперативно-производствени, търговски, иновационни и информационни процеси.
Обучение и развитие	Показатели за анализ на трудовите ресурси и човешкия капитал

6. Балансираната система за анализ е отворена към методологията за управленски анализ и оценка и конкурентоспособността на продукцията и предприятието.

Анализът на конкурентоспособността в рамките на балансираната система „*Accounting Busines Analysis"* може да се реализира посредстом клъстерен метод. Конкуриращите се предприятия се третират като точки от n – мерното пространство. Последователно се определя условното разстояние между всяко конкуриращо се предприятие и водещото предприятие – „еталон". Може да се определи показател - "Индикатор за конкурентоспособност" - *Ic***:**

$$Ic = 1 : (1+Ret) \qquad (2)$$

$$Ic(cp) = \sum(Ici) : n \qquad (3)$$

Където:

Ic – индивидуален коефициент на конкурентодподобност на анализирания обект;

Ic(cp) – среден коефициент на конкурентоспособност;

Ret - условно математическо отстояние до анализирания обект – „еталон", притежаващ най-добрите параметри (определящи го като водещ в конкуренцията);

Ici – индивидуален коефициент на конкурентспособност на и-то предприятие (*ABC* - център на отговорност);

n – брой предприятия (ABC - центрове на отговорност);

Интегрирането на стопанския счетоводен анализ и балансираната система от показатели в конфигурацията на концентричен модел (Фиг.1) дава възможност за ефективно управление на стратегията на бизнес организацията.

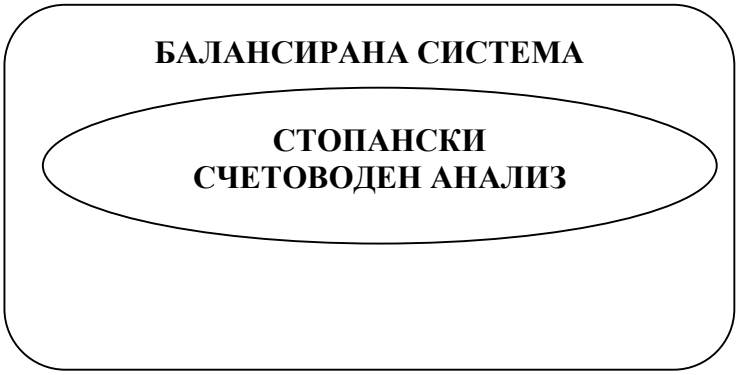

Фигура 1. Стопански счетоводен анализ в балансирана система

Съвременните икономически и бизнес реалности поставят значителни предизвикателства пред ССА. На тях може да се отговори с усъвършенстване на анализа както в методологичен, така и в практико-приложен аспект.

Необходимо е усъвършенстване на методологията за счетоводен анализ на финансовата стабилност и риска от несъстоятелност на предприятието. Дискриминантният анализ на финансовата стабилност се ориентира към перспектива „Финанси“ на балансираната система от показатели (Вж. Таблица 1). Базисният модел за дискриминантен анализ на Едуард Алтман (САЩ) обхваща следните групи счетоводно-балансови съотношения:

1) Съотношения за ликвидност - Liquidity Ratios;
2) Съотношения за структура на капитала - Gearing Ratios;
3) Съотношения за разходи (себестойност) - приходи – Cost - Income Ratios;
4) Съотношения за ефективност – Profitability and Efficiency Rratios

Моделът за оценка на риска от дестабилизация и несъстоятелност има следния аналитичен вид:

$$Z = 0{,}012X1 + 0{,}014X2 + 0{,}033X3 + 0{,}006X4 + 0{,}999X5 \quad (4)$$

Където:

X1 - отношение на собствените краткотрайни активи към общата величина на активите;

X2 - отношение на неразпределената печалба към общата величина на активите;

X3 - отношение на брутната печалба, преди данъци, такси и лихви (EBIT) към общата величина на активите;

X4 - отношение на пазарната стойност на акциите (финансовите активи) към балансовата стойност на привлечения капитал (Total Debts*)*;

X5 - отношение на нетните приходи от продажби (Net Sales*)* към общата величина на активите.

Предприятията, характеризиращи се със *„Z-Score"* параметри, равни на или по-високи от 2,99, се третират като «финансово стабилни», а бизнес организациите чийто *„Z-Score"* параметри са помалки от 1,81 се отличават с висока степен на риск от несъстоятелност („финансов срив"). Възприета е оптимална точка минимум равна на 2,675.

Съществено значение за анализа на риска и ефективността в балансираната система - направление „Вътрешни процеси" (Вж. Таблица 1) има счетоводният показател „Себестойност на 100 лв. продукция (приходи)".

Показателят себестойност *себестойност* (*CP* – Cost Price) *на 100 лв. продукция* представлява отношение на себестойността на продукцията (основни и допълнителни разходи) към стойността на продукцията по продажни цени без данък върху добавената стойност:

$$\boldsymbol{CP100} = \frac{\sum(\boldsymbol{Q} \times \boldsymbol{FCP_i})}{\sum(\boldsymbol{Q} \times \overline{\boldsymbol{P_i}})} \times \boldsymbol{100}\,, \qquad (5)$$

Където:

*CP*100 - себестойност на 100 лв. продукция;

CP - себестойност на продукцията ;

PRD - стойност на продукцията по цени без данък върху добавената стойност;

Q - физически обем и асортиментна структура на продукцията;

FCP_i - себестойност на единица изделие от съответния вид;

$\overline{\boldsymbol{P}}_i$ - средна продажна цена на единица изделие без данък върху добавената стойност.

Себестойността на 100 лв. продукция е ключов индикатор за анализ на ефективността. Функционалната зависимост между себестойността на 100 лв. продукция и рентабилността на продукцията (*POP – Profitability of Production*) може да се представи посредством следните детерминирани модели:

$$\boldsymbol{CP100 + POP = \frac{CP}{PRD} x\ 100 + \frac{Prf}{PRD} x\ 100 = 100\%} (6)$$

$$\boldsymbol{POP = 100\% - CP100}. (7)$$

Счетоводният анализ на себестойността на 100 лв. продукция може да се развие в посока на основните, допълнителните, променливите и постоянните разходи за дейността (общо и по статии на калкулацията). На базата на детерминирано моделиране могат да бъдат предложени следните многопараметрични модели:

$$\boldsymbol{CP100 = \frac{\sum(Q^{STR} x\ VE_i)+CE}{\sum(Q^{STR} x\ P_i)} x\ 100} \quad (8)$$

$$\boldsymbol{CP100 = \frac{\sum(VE+FE)}{\sum(Q^{STR} x\ P_i)} x\ 100}, \quad (9)$$

Където:

Q и *STR* - физически обем и асортиментна структура на продукцията;

$\boldsymbol{VE_i}$ и $\boldsymbol{P_i}$ - променливи разходи и средна цена на единица изделие;

CE и *FE* – условно постоянни разходи.

Счетоводният анализ на себестойността на 100 лв. нетни приходи от продажби може да се развие посредством функционален модел, включващ основните и допълнителни разходи за дейността, вкл. и по статии на калкулацията:

$$\boldsymbol{CP100 = \frac{CP}{ISLS} x\ 100 = \frac{OE+ESLS+ADE}{ISLS} x\ 100}, (10)$$

Където:

OE - разходи за основна дейност;

ESLS - разходи по продажби;

ADE - административни разходи;

ISLS - приходи от продажби на продукция.

Функционалната зависимост между показателите себестойността на 100 лв. продукция, нетни приходи от прозажби и финансов резултат (печалба/загуба) на предприятието може да се формализира посредством следния модел:

$$\boldsymbol{Prf(LS)} = \frac{\boldsymbol{ISLS} \text{ x } (\boldsymbol{100 - CP100})}{\boldsymbol{100}}, (11)$$

Където:
Prf (LS) - финансов резултат (печалба/загуба);
ISLS - приходи от продажби;
*CP*100 - себестойност на 100 лв. приходи.

Съществува детерминирана зависимост между себестойността на 100 лв. продукция, приходите и финансовия резултат (печалба/загуба) на предприятието, която е адекватна на следния модел:

$$\boldsymbol{Prf(LS)} = \frac{\boldsymbol{ISLS} \text{ x } (\boldsymbol{100 - CP100})}{\boldsymbol{100}}, \qquad (12)$$

Където:
Prf (LS) - финансов резултат (печалба/загуба);
ISLS - приходи от продажби**;**

Стопанският счетоводен анализ по предложените модели може да бъде реализиран на база на информация от финансовите отчети на предприятието посредством метод на верижно заместване и интегрален метод.

Заключение

Интегрирането на стопанския счетоводен анализ в рамките на балансираната система от показатели в хоризонтален и във вертикален аспект позволява по-ефективно управление и реализация на стратегията и тактиката на предприятието. При правилна постройка на методологията и организацията на стопанския счетоводен анализ в съответствие със спецификата на подсистемите на *"Balanced Scorecard Analysis"*, *"SWOT-Pest Analysis"* и *„Z-Score Method of Analysis"* се създават предпоставки за сериозно усъвършенстване на финансово-счетоводния и технико-икономически мениджмънт на предприятието.

ЛИТЕРАТУРА

Чуков Кр., Р. Иванова, Финансово-стопански анализ (2017), Издателски комплекс –УНСС, София.

Миланова, Ем. и др., Финансово-счетоводен мениджмънт (2019), ИК – УНСС, София.

Bragg, Steven, Financial Analysis: Third Edition, (2019), Accountimg tools (R)

Blogdyk, G., Balanced Scorecard A Complete Guide, (2019), Amazon.co.uk, amazon.com

Drury C., Management and Cost Accounting, (2017), Amazon.co.uk

Neely. Andy, Business Metrix, Bretish Book for Managers sheme, 2007

Neely Andy, Cris Adams and Mike Kennerleiq, The Scorecard for Meassuring and Managingq, The performance Prism, 2009

Robert S. Kaplan and David Norton, The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action, 2008

Robert S. Kaplan and David Norton, The Execution Premium: Linking Strategy to Operations, 2008, Harvard Business press, Boston, Massachusets